

LUNDS
UNIVERSITET

Markrättigheter och mänskliga rättigheter i norra Mocambique

Linete Roque Andersson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG31
Termin 3: 2016
Handledare:
Omfång: Antal ord (12212)

Abstract

Using interview as a method this paper aims to obtain a deeper comprehension of the life situation of the rural population in Xitanda and Itepela, in the northern part of Mocambique, where the Swedish company Chikweti were accused of land grabbing. With the approach of Grounded Theory and the construction of a theory through the data analysis, the interviews play a central role in the search for not only an understanding of the phenomenon of land grabbing in itself but most importantly the context where it occurs. This paper displays a context where so called land grabbers "investment" are unfortunately facilitated by the powerlessness of the rural people, something they often can not help. It is a context where the ability, influence and power of your life situation could in certain ways be seen as non-existence, resulting in various stakeholders involving in "land grabbing" utilizing this powerlessness for its own economic benefit and leaving the community with broken promises about "development" that was sold to the community as an outcome from the so called "investment."

Keywords: Mozambique, land grabbing, Chikweti, rural population, development,

Abstrakt

Med intervju som metod, ämnar denna uppsats ge en djupare förståelse för landsbygdsbefolkningens situation i byarna Itepela och Xitanda i den norra delen av Mocambique, där det svenska skogsföretaget anklagades för land grabbing. Genom principer av grundad teori och dess konstruktion av teorier, har intervjumaterialet en central roll för att inte enbart ge en förståelse av fenomenet land grabbing, men framför allt en förståelse och inblick i den kontext den verkar i. Uppsatsen visar en kontext där så kallad land grabbers ”investeringar” dessvärre underlättas och möjliggörs av landsbygdsbefolkningens maktlösa situation, någonting som de sällan kan göra någonting åt. Det är en kontext där inflytande och makt över ens fattiga livssituation kan i många fall ses som icke-existerande, någonting som kan därför resultera i utnyttjande av aktörer involverade i land grabbing för sin egen ekonomiska vinning. Kvar blir ett samhälle med brutna löften om ”utveckling” som propagerades för befolkningen som ett resultat av den så kallade ”investeringen”.

Nyckelord: land grabbing, mark, Mocambique, landsbygdsbefolkning, utveckling, Chikweti

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	6
Problemformulering, syfte och frågeställningar	9
Material och avgränsningar	10
Primär- och sekundärmaterial.....	10
Källkritik.....	12
Teori och metod.....	12
Teori	12
Metod.....	15
Litteraturoversikt och tidigare forskning.....	19
Analys – Intervjumaterialets kategorier	22
Analys i fas 1 - Öppen kodning	22
Analys i fas 2 - Axiell Kodning.....	30
Analys i fas 3 - Selektiv kodning	31
Referenser.....	37

Inledning

Den här uppsatsen fick redan sin start för cirka ett år sedan. Jag befann mig i Niassa, Lichinga i norra Mocambique som trainee för en lokal miljöorganisation via svenska civilsamhälleorganisationen We Effect. Bosatt i vad som brukar räknas som en av de minst utvecklade delarna i Mocambique under sju månader, och som trainee för en organisation som främst hade landsbygdsbefolkningen som målgrupp, var det oundvikligt att snabbt förstå att markfrågan var ständigt aktuell. När det gäller utvecklingen av provinsen, skiljer sig Niassa visserligen en hel del från resten av landet, men denna provins har också erfarenhet som inte enbart stämmer överens med det nationella, men även globalt. Trenden eller fenomenet som är uppsatsens huvudtema kallas för “land grabbing”, eller “markrofferi” som numer kan användas på svenska.

Definitionerna av detta fenomen är flera, men denna uppsats ansluter sig till den mest vanliga definitionen inom det civila samhället¹, som förklarar land grabbing som när både nationella eller internationella företag kränker mänskliga rättigheter som ett resultat av markkontrakt som ger företagen tillgång till stora markområden och som oftast gäller under tio års tid.

Som fenomen är inte land grabbing någonting nytt, men har ändrat skepnad under historiens gång. Men framför allt har ändringen skett i vilka som “grabbar”. I just Afrika har aktörerna gått från forna koloniserare, regeringar i post-koloniala Afrika till det senaste, oftast privata utländska företag som roffar åt sig mark (lagligt eller under omtvistade omständigheter) för vinstintresse².

När portugiserna lämnade Mocambique, betydde inte landets seger som ett självständigt land en självklar seger för landets bönder. Odlingsmarker blev nu statliga

¹ Gregow, Karin, Hermele, Kenneth, Johansson, Kajsa, Nhampossa, Diamantino och Wholper Marja. (Afrikagrupperna, Forum Syd, We Effect.). *The race for Land*. Stockholm: Forum Syd förlag, 2012, sid. 8.

² Cotula, Lorenzo. *The great African Land grab?: Agricultural investments and the Global food system*. London: Zed Books, 2013, sid. 8-9.

och istället för att få mark, blev bönderna istället en arbetskraft i dessa “state farms”³ för regeringens nytta. Idag är varken koloniserare eller “state farms” en del av den mocambiquiska kontexten, men när ett svenskt företag som startade sina verksamheter i Niassa 2005 hamnade i stora konflikter med många av Niassas invånare på grund av mark⁴, var det tydligt, sett ur denna korta historiebeteckning att landets fattigaste grupp fortfarande inte har makt över sina tillgångar som genererar rättigheter för ett mänskligt liv. Eftersom jag befann mig i en tid då företaget hade bytt ägare på grund av konflikterna och situationen hade avtagit efter stor medial uppmärksamhet⁵, upplevde jag att många var mottagliga för att intervjuas och berätta om deras upplevelse av företagets närvaro och konfliktens handling. Därmed tar denna uppsats precis vid slutet av en konflikt, för personliga insikter om människornas upplevelse kring sin situation och dessa typer av verksamheter.

Bakgrund

Det som ena aktören kallar för “land grabbing”, menar den andra att är kort och gott en “investering”. Denna uppsats ansluter sig som sagt till den mest vanliga definitionen om “land grabbing, nämligen ett fenomen som fräntar, lagligt eller olagligt, människors mark och därmed kränker deras rättigheter. I denna definition behöver det inte vara just en utländsk aktör som står för “grabbing”, utan det kan vara vilka aktörer som helst. I uppsatsen används “land grabbing” med en medvetenhet samt avsikt om begreppets ensidiga innebörd. Avsikten med att använda “land grabbing” beror på att uppsatsen inte handlar om huruvida land grabbing har skett eller inte, alltså om det skulle vara någonting

³ Cotula, 2013, sid. 22.

⁴ FIAN International for the Hands off the Land Alliance. The Human Rights Impacts of tree plantations in Niassa Province, Mozambique. 2012, sid. 18.

⁵ Två exempel: <http://www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2011-5/nar-plantagen-kom-till-byn> & <http://www.naturvetarna.se/vi-erbjuder/tidning-och-nyheter/2014/nr-2-2014/Svenskt-skogsplantage-vacker-kritik/>

annat än just "land grabbing" i det här fallet. Den försöker inte argumentera för och nackdelar med denna typ av så kallade investeringar, utan genom att använda ett konkret fall där land grabbing faktiskt har skett, ligger fokuset snarare på människornas upplevelser av både företaget och sin situation. Land grabbing kommer att användas som begrepp under uppsatsens gång, eftersom det faktiskt har skett. Ett annat mer "neutralt" begrepp vore felaktigt mot alla rapporter som har konstaterat att det är just land grabbing som har varit fallet i området uppsatsen studerar.

Mocambique är ett av de afrikanska länderna som har varit en del av det nya narrativet om Afrika genom rapporter om en växande ekonomisk tillväxt och en växande medelklass. Men precis som övriga afrikanska länder med sina höga ekonomiska tillväxtsiffror har fördelningen av den ekonomiska vinsten i princip visat sig med sin frånvaro och landet räknas fortfarande som ett av de allra fattigaste i världen. Den rådande fattigdomen förklaras givetvis av kolonialiseringen och av ett inbördeskrig som fick slut 1992. Men 25 år efter krigets officiella slut i en postkolonialtid har landets historia om koloniseringen och kriget på olika sätt även varit samtidens berättelse. Med den tunga historia som ständigt närvarande i Mocambiques samtid, krävs det således en inblick och därmed förståelse för det som har varit.

Det var socialistisk teori som hjälpte Mocambique att bekämpa de portugisiska kolonisatorerna och öppnade upp för självständigheten, men det var neoliberalismen som kom att så småningom orientera den mocambiquiska regeringen om hur denna nya frihet skulle ta sin form.⁶ Nu gällde det kapitalistisk praktik i landet som "uppfanns" på socialistisk teori. Land grabbing som är uppsatsens tema är en sådan praktik. När landet deklarerade självständigheten 1975 utvecklade den dåvarande socialistiska regeringen en ny marklagstiftning, som nu hade för avsikt att skydda och korrigera den gamla kolonialmaktens slag mot fattiga mocambiquer genom privatisering av mark.⁷ I det nya fria Mocambique skulle marken nu vara statligt ägd och skydda samhällets sårbara grupper.

När majoriteten av mocambiquer lever på landet och vars försörjning är beroende av småskaligt jordbruk, betyder det att marklagstiftning utformning är en oerhörd viktig lag, om kanske inte den allra viktigaste. När en så stor del av befolkningens livnäring är

⁶ Cotula, 2013, sid. 8-9.

⁷ Johansson, Nhamposso, Wholper, 2012, sid. 36.

direkt sammankopplad till tillgång till mark kan marklagstiftning således skydda mocambiquers nyttjande av grundläggande mänskliga rättigheter som sådan, rätten till mat, rätten till liv, rätten till hälsa osv. Men marklagsstiftning som har kallats för ett av de bästa i världen när det gäller skydd för folket⁸, har släpat efter i praktik när Mocambique sedan 90-talet började marknadsföra sig för resten världen som ett land med stora områden av mark för att locka till sig investerare.⁹

För företag intresserad i att göra “investeringar” i mark blev nu Mocambique det perfekta landet inte bara för sina intressen, men också för att man togs emot med öppna armar. Statlig ägd mark vars syfte en gång var att skydda befolkningen kunde nu hyras ut i upp till 90 år och nu var det istället genom att hyra till sig mark under flera års tid som man nu skulle skydda och förbättra befolkningens liv. Den ekonomiska tillväxten som landet började nu se kom främst från utländska investeringar, därpå land grabbing är ett av dessa av dessa “investeringar”. Och det är just i den norra provinsen Niassa som den mocambiquiska regeringen har uppmuntrat till storskaliga investeringar i trädplanteringar. Det är här i att de minst utvecklade provinserna i landet som SIDA-finansierade “Malonda Foundation”, som var ett samarbete mellan mocambiquisk och svensk regeringen planerade trädplanteringar. Stiftelsens främsta syfte var att locka till sig utländska företag och underlätta för att de ska kunna investera inom skogssektorn och därmed utveckla provinsen med bland annat nya arbetsmöjligheter.

Chikweti Forests of Niassa är ett av fler företag som stiftelsen hjälpte till att etablera. Företaget var en del av GSFF, the Global Solidarity Fund, en fond som bildades av nordiska kyrkor. Även denna fond hade som mål att specialisera sina investeringar på skogsbranschen och strävade enligt dem även för Niassas utveckling.¹⁰ Chikweti räknades också som en del av ett stort projekt som var en sammanslagning mellan svenska och mozambiquiska kyrkor. Företaget startade sin trädplantering i Niassa 2005, men heter idag Green Resources, samt bytt ägare som ett resultat av konflikterna mellan företaget och många av Niassas invånare. Som projekt hade alltså Chikweti två sidor, man ville skapa åstadkomma vinst och bidra till lokal utveckling¹¹. Men utfallet blev annat när

⁸ Ibid.

⁹ Norfolk, Simon & Hanlon, Jason. Confrontation between peasant producers and investors in northern Zambézia, Mozambique, in the context of profit pressures on European investors, Washington, 2012, sid. 3.

¹⁰ Ibid, sid. 5.

¹¹ The Human Rights Impacts of tree plantations in Niassa Province, 2012, sid. 17.

företaget började bland annat plantera i odlingsmarker som tillhörde bönderna, en konflikt som resulterade i att en del av befolkningen satt upp eld på Chikwetis planteringar, som en protest¹².

Mina informanter intervjuades som sagt i en post-konflikt tid där sår från dessa konflikter kanske har hunnits läka.

Problemformulering, syfte och frågeställningar

Att ha en frågeställning och en färdig problemformulering i starten av sitt arbete är i vanliga fall det korrekta, men enligt grundad teori är det felaktigt eftersom man inte kan veta vad som ska undersökas förrän en analys av det samlade materialet har genomförts. Med det sagt är den problemformulering som skrivs här, en problemformulering som blev utfallet av analysarbetet från intervjumaterialet. Vad som anses som ett problem och undersöks är alltså någonting som kommer i arbetets slutskede, men för enkelhetens skull, skrivs den redan här, i sin vanliga ordning. Men enligt grundad teorins ordning får inte forskare formulera i förväg vad som anses ett problem, utan problemet är produkten av analysarbetet. Produkten, eller problemformulering i detta arbete är centrerad kring "maktlöshet".

Syftet är att få en djupare förståelse för landsbygdsbefolkningens attityder och relation till vinstdrivande företag som kommer till deras samhälle och säljer sin affärsidé som ett utvecklingsprojekt. Diskussionen är mer koncentrerad kring de människor som lever i dessa samhällen och hur deras situation ser ut än på företagets intentioner. Genom denna fokus och analys av intervjumaterialet blev slutsatsen att människornas livssituation genomsyras i olika situationer av en maktlöshet. Från denna sluts ställs därefter frågeställningen:

1. Vad innebär landsbygdsbefolkningens maktlösa situation i Xitanda och Itepela när landsbygden väg till utveckling ses genom storskaliga investeringar inom jordbruk?

¹² Norfolk, Hanlon, 2012, sid. 5.

Frågeställningen diskuterar och tolkar maktlösheten i denna konkreta fall med litteratur som använder sig av begrepp som används i situationer som oftast berör grupper av människor som i ett jämförande med resten av samhället ligger i en underlägsen situation.

:

Material och avgränsningar

Primär- och sekundärmaterial

Mitt enda primärmaterial består av intervjumaterialet som är tio individuella intervjuer som varade i max 30 minuter. Intervjuerna genomfördes i mars 2016 i Mocambique i byarna Xitanda och Itepela, beläget i Niassaprovinsen och i huvudstaden Maputo. Avgränsningen av intervjumaterialet är baserad på Grundad teorins principer om hur hantering av materialet bör ske. Det innebär att citaten som redogörs i analysen är valda utefter en kodning av materialet. En mer fördjupad läsning om Grundad teorins principer finns att läsa under teori-kapitlet och en mer ingående genomgång över genomförande av intervjuerna finns att läsa under metodavsnittet.

I enlighet med Grundad teori, används sekundärmaterial i analysens sista fas, som är mer utformade likt en diskussion. Här har två olika begrepp, “willing compliance” och “adaptiva preferenser” plockats in från två olika källor för att stärka diskussionen kring analysens slutsats, som är centrerad kring “*maktlöshet*”. Begreppen är hämtade från Martha C. Nussbaums “Främja förmågor - en modell för mänsklig utveckling och från en Sida-utgiven rapport “National Governance and local Chieftaincy: A Multi-level Power Assessment of Mozambique from Niassa’s Perspective, skriven av Gunilla Åkesson och Anders Nilsson. Begreppen förklarar en situation som ansågs välbekant med den tolkningen som gjordes av intervjumaterialet, och av den anledningen valdes just dessa

som sekundärmaterial för analysen. Som det står skrivet under det kommande kapitlet “Teoriöversikt”, har övrigt material inte haft någon avgörande plats i större delen av analysen, eftersom detta skulle innebära att gå emot Grundad teorins regler, utan den har använts mer för att kontextualisera ämnet och området och därmed göra läsaren mer bekant med ämnet.

Nedan presenteras en informationstabell över de tio respondenter som deltog i intervjuerna.:

Tabell 1: Information om respondenter

Namn	Ålder	Syssla
Alicinda Rashid	Okänt	Jordbrukare
Diwite Alisa Cango	22 år	Sysslös, precis avslutat mellanstudiet
Alisa Cao	Okänt	Jordbrukare
Diamantino Nhampossa	50 år	Country Representative/Programme Coordinator – We Effect Mocambique
Isabel da Iresa	Okänt	Jordbrukare
Jorge Ojato	Okänt	Jordbrukare
Teresa Jaudó	36	Jordbrukare
Rosalina Chaibo	38	Jordbrukare
Maria Amido	50	Jordbrukare
Madelena Mavila	38	Jordbrukare

Källkritik

När intervju används som metod, är validiteten i den information som människor delar med sig givetvis någonting viktig.¹³ Men eftersom uppsatsen och frågorna som ställdes är mer ett försök att få reda på deras erfarenheter och upplevelser än att få reda på fakta, blir det någonting svårt att "kontrollera" men också i detta fall mindre viktigt. Det är inte en fråga om de talar sanningen eller inte, utan det handlar om att de ska berätta om sin situation och hur de upplever det. Samtidigt gör sekundärlitteraturen just det, alltså bekräftar den verklighet som kommer fram av intervjumaterialet.

Som redan nämnt används en del av sekundärmaterialet för att ge en inblick i ämnet och platsen som studeras här men den får per automatik en sekundär roll genom att den även kan bekräfta det som informanterna ger uttryck för.

Teori och metod

Teori

Uppsatsen teoretiska val grundat teori är givetvis baserad på primärmaterial som består av intervjuer, men framför allt har den valts för att i en så stor utsträckning som möjligt nyttja intervjumaterialet som är det centrala för denna uppsats. Det är en teori, eller snarare strategi, som istället för att läsa av och tolka informanternas information utefter färdiga teorier, låter råmaterialet stå och tala "i sig självt" och går därmed samman med uppsatsens syfte som ämnar att sätta informanternas röster och upplever längst fram. Det finns en fasa att färdiga och etablerade teorier färgar av materialet till en inriktning som kan bli det motsatta för vad denna uppsats faktiskt försöker att göra. Därför blir Grundat teori som istället för att vara förutbestämt, en strategi som "jobbar" fram en teori, ständigt

¹³ Denscombe, Martyn. Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. Lund: Studentlitteratur, 2: upplaga, 2009, sid. 265.

bunden till primärmaterialet. Denna strategi är därmed passande för en metod, frågeställning och syfte som under arbetets gång haft önskan att lyfta fram just Lichingabornas perspektiv. Uppsatsens fokus ligger alltså inte i det teoretiska, utan ingångsvinkel i denna uppsats är från empiriska studier och det är just empirin som är uppsatsens styrka.

Samtidigt som detta tillvägagångssätt avspeglar frågeställningen och syftet, fyller arbetets arbetssätt några av de kriterier som Grundad teori ställer. Ett viktigt kriterium som teorin ställer är att datainsamlingen har skett i fält¹⁴. Ett annat ställer krav på att forskaren i sin datainsamling inte går in med färdiga idéer som forskaren har om ämnet, alltså att man åker till fältet för att pröva om en teori stämmer. Det går i linje med denna uppsats, eftersom intervjuerna gjordes främst för att få befolkningens perspektiv i fråga, utan att vara säker på vad detta perspektiv skulle innehålla. Visserligen fanns det förberedda frågor, men frågorna var mer öppna och fungerade mer som en vägledning än ett test om teorier. Det ska tilläggas att det absolut finns en bekantskap med tidigare teorier kring ämnet och som har viktiga punkter att komma med ämnet denna uppsats, men som sagt att använda sig av dessa teorier vore att i analysen av intervjumaterialet leta efter sådant som passar teorin och således läses inte materialet i sig själv, som syftet är, utan vad som passar.

Men samtidigt som uppsatsen går i linje med viktiga krav som grundad teori ställer, finns det andra delar av denna metod som inte utgjorde en del av uppsatsens arbete. Grundad teori är egentligen ett tillvägagångssätt, precis som den metoden den faktiskt är, som appliceras under hela arbetets gång, med start redan när man befinner sig i fält. I detta arbete har inte detta gjorts eftersom valet av att använda sig av grundad teori gjordes senare efter genomförande av fältbesöket. Här är det istället i analysdelen som Grundad teorins regler har använts. Detta kan beskyllas för en selektiv användning av metoden som passar uppsatsen, och till viss del är det absolut så, men de principer uppsatsen tillämpar från grundad teori är grunden för hela metoden och på det sättet är tillämpningen fortfarande förankrad i de allra viktigaste delarna. Grundad teori i denna uppsats har en roll som handlar mer om att komplettera intervjumetoden, genom sortering och avgränsning av materialet, samt låta informanternas röster vara centrala utan påverkan från etablerade teorier men samtidigt generera teorier. Alltså tar grundad teori vid när intervjuinsamlingen är avklarad och är samtidigt början på producering av teorier.

¹⁴ Denscombe, 2009, sid. 126.

Vad är då "grundad teori?" Med Grundad teori menas ett förhållningssätt där undersökaren gör analysen av materialet utefter en tolkningsram.¹⁵ Det har redan nämnts att Grundad teori liknar mer en metod och på sätt och vis är det absolut en metod, men det är en speciell sådan, då metoden finns för att generera teorier. Materialet kommer alltså att läsas av grundade teorins principer för att producera fram teorier. Principerna som kommer att appliceras är från Barney Glaser och Anselm Strauss tolkning av denna teori. Det innebär att analysen görs genom "Koder, kategorier och begrepp" samt ett konstant jämförande.¹⁶ Under "Koder, kategorier och begrepp" är "öppen kodningen" den första fasen som går ut på att hitta mönster som återfinns i intervjumaterialet. Det kan till exempel gälla upptäckten att några informanter har haft snarlika svar på samma fråga eller att det finns ett visst sätt att tala om en viss fråga som är upprepande hos fler.¹⁷ Materialet blir därmed avgränsad, mer begripligt och kategorier kan skapas utefter letande av mönster.

Andra steget lämnar den deskriptiva formen som är karaktäristiskt för det första steget, och analysen går sedan vidare till att jämföra de olika koderna med varandra, så kallad "axiell kodning". Att väga koderna och kategorierna mot varandra kommer att vara en fortlöpande process under denna fas. Genom jämförande kan koderna och kategorierna förstås ännu nämnare och således frambringa teorier som ständigt är förankrade i empirin. Det är alltså i axiell kodning där man efter jämförande försöker hitta en eller fler nyckelkomponenter som är viktigare än de andra, genom att nyckelkomponenterna på eller annat vis kan säga något om alla de kategorier som valdes fram under öppen kodning. Den sista fasen, den "selektiva kodningen" blir då en produkt från "axiell kodning". Här ligger fokuset enbart på kärnkategorin som har tagits fram och det är här som utomstående teorier/litteratur för första gången kan kopplas in.¹⁸ Teorierna kommer alltså sist och appliceras inte i själva analysen förrän i diskussionsdelen. Som sagt, teorierna kommer sist eftersom själva poängen med Grundade teorin är att färdiga teorier inte ska "störa", utan teorier kan bara kopplas in när man har först analyserat och tolkat fram vad människor har sagt. För uppsatsen blir därmed denna metod den bästa garanti för att intervjumaterialet kan stå fri och deras röster blir centrala.

¹⁵ Ibid, sid. 136–137.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid, sid. 136.

¹⁸ Ibid, sid. 136-137.

Grundat teori brukar delas in i två typer, nämligen formell och faktisk teori. Denna uppsats ansluter sig till faktisk teori. Faktisk teori innebär att det rör sig om teori där uppsatsens empiriska situation är det som står i centrum, precis som i denna uppsats.

Metod

I jakt efter svar på hur människors liv har blivit påverkad av skogsföretaget Chikwetis närvaro och deras upplevelser i den norra delen av Mocambique har intervjuer valts som metod. Eftersom uppsatsens bärande fråga har en vilja i att inte enbart prata om, men lika mycket med, bedömdes intervjuer passande som metod för att erbjuda en mer personlig förståelse. En närmre känsla i ett ämne som annars känns så stort och möjligen uppfattas av den västerländska delen av världen, som ett väldigt avlägset fenomen. Med intervjuer som metod möjliggörs en diskussion som utgår efter samtalet med befolkningen och diskuteras om med stöd av det sekundära materialet.

Väljande av intervjuer som metod är givetvis inte enbart baserad på strävan efter bland annat känslor och personlig förståelse, utan valet uppfyller även somliga viktiga punkter för datainsamling som är baserad på intervjuer. Till att börja med är detta "privilegerad information,"¹⁹ där jag som praktikant för en miljöorganisation i en stad där det har funnits stora problem med markrofferi, hade förmånen att få kontakt med så kallade nyckelpersoner. Det handlade om att utnyttja kontexten jag befann mig i för värdefull och relevant information från de människor som direkt har blivit påverkad av fenomenet land grabbing och inte enbart nöja sig med ett strikt teoretiskt samtal. Informanternas särskilda position och mitt kontaktnätverk via miljöorganisationen var central för själva genomförande. Det fanns därför en möjlighet att få direktkontakt med eventuella informanter av orsaken att jag kom från en erkänd civilsamhällorganisation som på olika sätt jobbar mycket med just markfrågor. Det är även tack organisationen som resekostnaderna och tidsåtgången kunde hållas på en rimlig nivå trots att människorna jag intervjuade var geografiskt utspridda.

Själva intervjuerna tog sin form som semistrukturerade intervjuer. Det betyder att

¹⁹ Ibid, sid. 233.

det fanns förberedda frågor men samtidigt med beräkningen för anpassning i samtalet.²⁰ Det följdes alltså inte alltid en särskild ordningsföljd och trots en uttänkt tidsram på max en halvtimme öppnades emellanåt ett extra rum när det bedömdes att de intervjuade visade en önska att diskutera ett visst ämne eller en fråga ytterligare.

Intervjuerna var personliga i den mening att den bestod av mig och informanten. Men utöver oss två medverkade även en tolk. Precis som i många andra landsbygdsområden i Mocambique, är det få som talar det officiella språket portugisiska alternativt talar och förstår ytterst lite. För många av mina informanter var just detta verklighet. En hel del förstod men kände sig inte så pass bekväma att klara sig utan en tolk. Tolken som jag använde mig av, Carlos, har volontärarbetet för ROADS i några år som just översättare. Han var alltså ingen främling för min del och mitt förtroende för honom byggdes av det faktum att han tolkade för en erkänd organisation. Dessutom är Carlos även han insatt i kontexten, då han bor i byn Itepela där de intervjuade kvinnorna krävde en tolk. Han var alltså själv insatt i ämnet som skulle diskuteras men han var även bekant med kvinnorna han tolkade för. Att det var just Carlos som översatte i de fall de behövdes från lokalspråket, upplevde jag som behjälplig för kvinnornas förtroende till mig och själva intervjun.

Efter nästan ett år i Lichinga och diverse besök ute i fälten med min organisation kom det till min underfund att besök "utifrån" till byarna mottogs oftast till en början med misstänksamhet. Det här är alltså i en tid några år efter konflikterna med Chikweti har skett och trots att många sår tycks ha läckt har erfarenheten gjort att många besökare till en början bemöts med misstro. Att välja just Carlos som översättare var ett av de tillvägagångssätt, vilket jag kunde påverka för att bygga en tilltro till mig som både intervjuare och person²¹, samtidigt som det finns en medvetenhet om att det här är en metod där delar av min personliga identitet antingen kan hjälpa eller stjälpa, delar jag alltså inte kan påverka.²²

När det gäller antal språkanvändare i världen är portugisiska visserligen ett stort språk, men har långt ifrån samma spridning som det engelska språket. Därför kommer det att finnas en översatt version på svenska av citaten under analysdelen. Originalversionen hittas i fotnoterna. Översättningen från portugisiska till svenska är översatt i den

²⁰ Ibid, sid. 234–235.

²¹ Ibid, sid. 246 - 247.

²² Ibid, sid. 244- 245

utsträckningen det gick att vara så lik som möjligt originalet med en aning modifiering i de fall det ansågs behöva för läsarens skull.

Eftersom deltagarna ställde frivilligt upp på att intervjuas och aldrig gav uppfattning om viljan att inte svara på mina frågor, är det svårt att säga exakt på vilket sätt min personliga identitet som svart, ung kvinna inverkade på informationen de delade. Jag upplevde ändå att det fanns en god och bra relation mellan mig och de intervjuade, men eftersom en intervjuarens identitet alltid har betydelse för den som intervjuas, betyder inte nödvändigtvis god och bra relation i sig att information jag mottog skulle vara detsamma om rollen som intervjuare innehades av någon med olik identitet. Men eftersom denna intervju hölls en tid efter att incidenterna med företaget var som värst anser jag att ämnet var mindre känsligt och menar därför att min identitet spelade en mindre roll.

Som redan nämnt var intervjuerna absolut personliga i det avseende att uppsatsen ämnar att få veta direkt från Lichinga-borna hur de ha har blivit påverkade av Chikwetis planteringar och att den bestod av två personer, men frågorna i sig och själva ämnet var varken personliga eller känsliga. Gemensamt för varje samtal var att deltagarna blev ombudda att inleda med en självpresentation och sedan fortsatte samtalen med att de skulle klargöra vad de kände när de nåddes av nyheten om att ett företag skulle påbörja ett arbete i byn. Alla samtal avslutades även med frågan om det fanns önskemål från deltagarnas sida att tillägga ytterligare tankar. För övrigt ställdes inte resterande frågorna alltid i någon särskild ordning. Frågorna som ställdes lyder följande:

1. Kan du berätta om hur ditt liv blev påverkad när Chikweti kom till byn? Kunde du se några förbättringar? Försämringar? osv.
2. Deltog du på den gemensamma konsultationen med företaget? om ja, vad delgavs under mötet och om nej, på vilket sätt fick du höra om Chikwetis planer för byn? (Enligt mocambiquisk lagstiftning måste alla företag som planerar projekt samråda med lokalbefolkningen först genom konsultation).²³
3. Hur tycker du att systemet med marklagstiftningen fungerar idag?
4. Vilka åtgärder önskar du se för att samhället ska utvecklas och för att konflikterna ska förhindras?

²³ Johansson, Nhampossa, Wholper, 2012, sid. 36–37.

Antal intervjuobjekten var sammanlagd tio personer och eftersom konflikterna med företaget handlade som om mark och de valda samhällen är samhällen där tillgång till mark är kanske det absolut viktigaste bidrag till överlevnad, hade jag därför som intervjuare inga särskilda kriterier för vilka i byarna som skulle intervjuas. Dock fanns det ett krav om könsbalans bland deltagarna.

Majoriteten av dessa deltagare var betydligt äldre än mig och nästintill alla kvinnor var analfabeter. De hade alltså ingen särskild hög utbildning och många hade inte heller professionell sakkunskap om några av de ämnen som diskuterades. Detta var absolut ingenting som jag upplevde påverkade relationen i negativ riktning eftersom redan nämnd är frågan av diverse skäl inte lika känslig längre men framför allt för att uppsatsen har för avsikt att först och främst tolka från dem själva hur de upplevde situationen. Här spelar utbildningsmässiga kvalifikationer och sakkunskap mindre roll för de svar uppsatsen söker.

Förberedelse av intervjuerna

De intervjuade var kontaktade i förväg och det fastslogs datum och tid för dagen de skulle intervjuas. Jag bedömde 10 deltagare som en relativ bra siffra för det utrymme uppsatsen har. Antalet valda deltagare handlar alltså här mer om avgränsning än ett försök att täcka än hel bys åsikter och tankar om ämnet men självklart är och sätts deras tankar och åsikter inte utanför kontexten. Det finns ingen idé i denna uppsats att deltagarnas svar ska vara representativt för hela byn, utan snarare en del av representativiteten. Det var bland annat om just de avsikter med uppsatsen jag framförde i min introduktion innan intervjun startade. Det var även här jag tillfrågade deltagarna om tillstånd till att spela in samtalet. Deltagarna gick även med på att fotograferas och användning av deras riktiga identitet.

Vad gäller mitt klädval för intervjudagen var regeln som sådan att mina kläder täckte en stor del av armarna, bröstkorgen och benen, detta för att respektera de rådande klädnormer som finns i byarna jag besökte och som ett försök att påverka relationen mellan mig och deltagarna.

Med mig till Itepela och Xitanda hade jag även med mig ett skriftligt godkännande skriven av organisationen jag praktiserade i för att kunna genomföra intervjun, då detta var någonting som krävdes.

I Itepela hölls intervjuerna i en bakgård, då vi fann platsen mest lämplig för att inte störas av oljud och i Xitanda hölls intervjuerna i ett tomt och ledigt klassrum. Intervjuerna i sig gick relativt bra trots att för egen del var den största nackdelen tiden det tog för utskriften av själva intervjun. Största fördelen blev istället “informanternas prioriteringar,”²⁴ här kunde jag använda en metod som lade fokus på människors tankar vars liv direkt eller indirekt har blivit påverkad av Chikwetis verksamhet i dessa två byar.

Litteraturoversikt och tidigare forskning

En sträng applicering av Grundad teori, där all tidigare forskning ses som irrelevant²⁵ för vad denna metodens ämnar göra, hade inneburit att detta kapitel ströks bort. Men den litteraturoversikt och tidigare forskning som skrivs om här är den litteratur som kopplades in efter Grundad teorins tre olika faser, och var alltså inte en del av den centrala delen av undersökningen. Därför ska inte detta kapitel förstås på samma sätt som när man utför kvantitativt arbete. Litteraturen har alltså inte använts i förväg för att komma i bekantskap med ämnet, utan den har använts i den sista delen av fasen när analysen av intervjumaterialet är uppkärlat. Uppsatsen har inte varit beroende av den forskningsresultat som listas här för analysen och skapande av problemformulering, det vore som sagt felaktigt enligt Grundad teorins principer. Men litteraturen som listas här är produkten och valdes utefter kategorierna som plockades fram enligt Grundad teorins principer.

Trots att Grundad teori bland annat kännetecknas av ett ointresse för tidigare material om ämnet man ämnar studera, ansågs det ändå väsentligt att genom kapitlen “Inledning” och “Bakgrund” ge läsaren en överblick om uppsatsens tema och geografiska område. Det som försöks bli sagt här är att litteraturen i uppsatsens inledande del finns

²⁴ Denscombe, 2009, sid. 247.

²⁵ Ibid, sid. 131.

mer för läsaren och fanns inte som någon slags mall för vilken väg analysen skulle ta. Med det sagt betyder det inte att det inte finns någon som helst påverkan från tidigare litteratur, utan att den, enligt Grundad teorins regler inte avsiktligt har använts som någon slags bas för de frågor uppsatsen ställer sig. Liknande kan sägas om litteraturen som kopplas in i den sista fasen av analysen, och som då går i riktlinje med hur Grundad teori menar att litteraturen ska användas²⁶. En presentation över denna litteratur och dess teorier har främst syfte att motivera och förklara varför just dessa valdes att koppla in i slutskede, som sig bör, och inte som någon slags förundersökning som sedan användes för att förstå empirin. Litteraturen och dess teorier prövar inte empirin, utan finns för att stödja den.

Gemensamt för större delen av forskningen som användes i denna uppsats är att den antingen har bedrivits i just Niassa eller i andra områden i Mocambique vars kontext påminner mycket om den erfarenhet som beskrivs av informanterna. Forskning som har nära koppling till det som skrivs här och framför allt är skriven av aktörer som på olika sätt har arbetat i de områden som skrivs om i uppsatsen är oerhörd viktig, dels för att den handlar om aktörer som företräder främst människors rättigheter, men också för att den forskning kan användas som verifiering för den information informanterna delar med sig.

“The Race for Land” som är skriven av Karin Gregow, Kenneth Hermele, Kajsa Johansson, Diamantino Nhampossa och Marja Wolpher är en publikation som gavs ut av We Effect (dåvarande Kooperation utan gränser), Forum Syd och Afrikagrupperna. Alla dessa organisationer är verksamma i länder, Mocambique ett av dessa, där land grabbing har varit ett problem. Publikationen ger en kort och allmän historik över land grabbing i världen. I uppsatsen har den främst använts för bakgrund om både land grabbing men också om Mocambique. Av samma syfte har “The Great African land grab? - Agricultural investments and the global food system” av Lorenzo Cotula använts för att förklara fenomenets rötter. Cotulas bok ansågs passande eftersom den precis som “The Race for Land” inte enbart skriver om land grabbing, men tar oftast upp Mocambique som exempel. Men en väsentlig skillnad som finns mellan Cotulas bok och “The Race for Land” är att det sistnämnda, kanske inte så överraskande nog, tar en tydlig sida i frågan, nämligen civilsamhällets. I “The Great African land grab?” är Cotula mer försiktig med att förkasta att investeringar inom jordbruk som just land grabbing, utan målar upp en

²⁶ Ibid, sid. 136-137.

mer komplex bild av frågan, som enligt honom inte enbart handlar förövare emot offer, det vill säga, land grabbers mot fattiga samhällen. Det ska återigen nämnas att uppsatsens problemformulering inte formuleras efter litteraturen, vilket betyder att den diskussion som förs i uppsatsens sista del om att storskaliga investeringar inom jordbruk inte kan ses som det optimala för dessa samhällen, är en slutsats som drogs av intervjumaterialet och inte av litteraturen. Att därmed referera till förespråkare för småskaligt jordbruk är den riktningen som fanns mest lämpligt utefter den verklighetsbeskrivning som kom av empirin.

“National Governance and local Chieftaincy - A Multi-lever Power Assessment of Mozambique from Niassa’s Perspective” av Gunilla Åkesson och Anders Nilsson, publicerad av Sida följer samma linje som “The Race for Land” genom dess lokalt perspektiv. Men till skillnad från “The Race for Land” är den publiceringen enbart fokuserad på Niassa. Åkesson och Nilsson tittar på hur den politiska, sociala och ekonomiska makten i Mocambique visar sig. I denna uppsats är det främst kapitel ett som handlar om olika former av makt, som har använts för att förklara och föra en diskussion kring analysens slutgiltiga kärnkategori, som handlar om lokalbefolkningens maktlöshet. Kapitlens fokus på att förklara fattiga människors anpassning till sin verklighet ansågs därför passande för analysens sista del. Det är just denna litteratur som kopplades in efter att analysens kärnkategori hade tagits fram.

Två begrepp har varit viktiga för att stödja analysens slutgiltiga tolkning, nämligen “willing compliance” från Åkessons och Nilssons forskning och den andra är “adaptiva preferenser” från Martha C. Nussbaum bok “Främja Förmågor - en modell för mänsklig utveckling”. I sin bok argumenterar Nussbaum för ett annat sätt att mäta utveckling, som ser mer vad människor faktiskt kan göra än att enbart titta på det ekonomiska välståndet, som inte alltid säger någonting om jämlikheten i landet. Intressant och relevant för vad analysen kommer fram till är just “adaptiva preferenser”, som precis som “willing compliance” försöker förklara hur människor i sämre förhållanden anpassar till sin situation. Efter Grundad teorins tre faser av analysarbetet, blev det alltså dessa två begrepp som användes för att stödja den viktigaste kärnkategorin som blev resultat av tolkningen från informanternas svar.

“Confrontation between peasant producers and investors in northern Zambézia, Mocambique, in the context of profit pressures on European Investors” utgiven av World

Bank och skriven av Simon Norfolk och Joseph Hanlon, skriver om de företag som kom i konflikt med befolkning. Och just Chikweti är ett av dessa företag de skriver om. Tillsammans med "The Human Rights impact of tree plantations in Niassa, Mocambique" utgiven av organisationen FIAN, har dessa forskning erbjudit en beskrivning för Chikwetis historik och verksamheter i Niassa. Båda har också ett fokus på konfliktens innehåll, vilket gör att även dessa kunde användas för att verifiera människornas beskrivning av konflikten, som kan vara nyttigt när intervju som metod har använts. Med verifiering menas inte att det kommer att pågå en fortlöpande process där det kontrolleras om det som människor beskriver verkligen går i linje med verkligheten, utan det menas enbart att den litteraturen som används kan stödja den verkligheten som människorna beskriver.

Analys – Intervjumaterialets kategorier

Analys i fas 1 - Öppen kodning

Tillsammans med några valda citat presenteras här ett antal kategorier. Förutom att citaten ger utrymme för det människor har sagt, har den funktionen i denna delen av uppsatsen att visa hur dessa citat stämmer överens med kategorierna. Kategorierna kommer att vara kursiverade.

Tillfredsställelse: Flera informanter gav intrycket om en viss form av nöjdhet med det minsta lilla och krävde otroligt försiktigt åtgärder från regeringen. Faktum var att en

majoritet visade inget stort missnöje för regeringen och istället prislovades regeringen för dom mest enklaste sakerna. Alicinda visar detta tydligt:

“Ja, idag har väldigt mycket förändrats. Det är inte som förr. Förr var det bara regeringen som bestämde, men idag är det annat.. När investerarna möter regeringen, är det regeringen som ser till att ordna ett möte i byn mellan investeraren och hövdingen. Sen är det hövdingen som pratar med investeraren som i sin tur berättar för hövdingen vad hen har för planer i byn. Här har representanter från regeringen redan lämnat byn och då är det investeraren och hövdingen som tillsammans med resten av byn som ska samtala om vad som ska ske. Det är den förbättring jag ser idag. Men förr var det ju inte så. Då var det bara för representanter från regeringen att direkt ta sig till hövdingen som blev tvungen att på regeringens vädjan ge bort mark. Så för mig fungerar det bra som det gör idag”²⁷

Alicinda fortsätter att visa uppskattningen för regeringen när hon får frågan om hur hon anser att regeringen kan hjälpa lokalbefolkningen och förhindra konflikter när företag kommer för att “investera” i mark och hon svarar:

“När det gäller regeringen har dom redan visat förbättringar. Tidigare när det kom en representant från regeringen, började vi alltid att darra, vi betedde oss som små kycklingar.. och ibland gav vi till och med bort en lamm till dom.. Men idag är det inte längre så, saker och ting har redan förändrats. Idag när de kommer hit knäböjer de sig för drottningen. Vi ser regeringens utveckling och alla vi samarbetar med dom i olika typer av jobb”²⁸

²⁷ ”Disse que hoje assim mudo.. Disse que hoje em dia nao é como no passado, no passado a desizacao era so governo, mas hoje nao.. o investidore quando chega no governo, o governo é que leva aquele investidore ate na comunidade , quando chega na comunidade era apresentado no regalo.. o regalo é que vai falar com o investidore , o investidore vai apresentar da aquilo que quere fazer nessa comunidade, e o governo volta pra o distrito, agora deixa o investidore e o regalo junto com a comunidade .. é o melhoramento de agora.. Agora no passado nao era isso. Era so o governo o propio governo diretamente no regalo, no regalo era dato a area”.

²⁸ ”Disse que parte do governo a mudanca porque no passado quando viam um membro do governo, nos estavamos a termer, ate ficavamos galinha, as veces cabritos entregavamos um membro do governo. Mas hoje isso nao é, já si mudo. Eles mesmo quando chegam na comunidade é joelhado na rainha, mesmo na comunidade é joelhado a falar pouco pouco , en cordenacao pra dizer que o desenvolvimento do governo, sempre estamos a fazer o que? Estamos a ver o desenvolvimento do governo e tambem todos os trabalhos fazemos em cordenacao”.

I svaren om vad de anser om marksystemet som det ser ut idag och om det finns förbättringar som kan göras för att förhindra konflikter, fanns det liknande svar som menade att systemet som det är idag är som det ska. Alisa Cango beskriver det som att det inte spelar någon roll om marken är statligt eller privatägd:

“En regering kan inte existera utan ett folk.. Det är inte möjligt. Så att marken är statligt ägd betyder ju bara att det är folket som bestämmer. Alla bestämmer. Vi samarbetar med regeringen. Är det så att regeringen skulle göra någonting som inte byn skulle gilla, kommer saker och ting inte att gå särskilt bra”²⁹

Maria Amido ger ett liknande svar som Alisa Cango:

“Ja, jag vet att marken är statligt ägd, men hur definierar vi vilka som är staten då? Jo, staten är folket, alltså det är folket som är ägaren av marken. Så när staten kommer hit med en investerare eller någon för delen som vill använda marken i ett visst område, pratar staten med hövdingen och meddelar att den här investeraren behöver använda marken i ditt område. Sen tar hövdingen emot investeraren och ser sedan till att samla hela befolkningen. Så är förbättringen idag. Förut var det inte alls så.”³⁰

Jorge såg positivt på Chikwetis tid och menade att med företagets ankomst kunde en hel del lidande upphöra:

“Ja.. När det kommer till fördelarna som Chikweti gav till vårt samhälle... asså när de kom var de många som fick jobb på Chikweti, och tack vare det led de inte längre på grund av brist till tvåll eller mat..”³¹

²⁹ ”Mas pode ser o dono da terra ser o povo, isso vamos dizer que é verdade, porque se nao haver o povo, tambem nao haver o governo. Nao é possivel.. a ideia é que dizer que é o povo que dicidi. Nos caloboramos com o governo.. quando a comunidade nao gostar algo que o governo faz as coisas nao podem andar bem”.

³⁰ ”Disse que sim, porque já sabe que a terra é do estado, quando nos definos o que é estado? Estado é a populacao, e é dono da terra. Entao o governo quando chega um envidadore, ou aquela pessoa que precisa cultivar na quela area, le leva até na comunidade, quando chega na comunidade vai no regalo, chega no regalo li apresenta dizer que este tem uma coisa que vai precisar da tua comunidade, e o regalo recebe da quela pessoa e tambem chama a populacao. Isso é agora , mas no passado isto nao estava acontecer”

³¹ ”O tipo de beneficio... o Chikweti quando vinham.. muitas pessoas estavam a trabalhar no Chikweti.. ee nao estava a sofrer do sabao ou a comida, porque estavam a trabalhar no Chikweti”.

Rosalina fortsätter i samma spår och även hon uttrycker tillfredsställelse med företaget:

“Saker och ting förbättrades visst. Nu har några hus av lera, andra som tidigare inte har haft tillgång till en cykel har numer det, folk har säng, fina saker, bättre förhållanden i deras hus.. detta är bra saker för vårt samhälle”³²

Rosalina fortsätter och ger senare ett svar som påminner om Alicindas svar, gällande önskemål till regeringen för att situationen i deras by ska förbättras:

“Regeringen har ingenting att göra här, det räcker med att dom kommer hit.. om folket här sen går med på vad de nu än önskar, behöver inte regeringen göra mer än så.. Det räcker med att dom kommer hit och att det görs en gemensam konsultation där kommittén närvarar. Sen är det bara för oss att skriva under och då är det klart liksom...”³³

Teresa, som var två av informanterna som jobbade på Chikweti uttryckte även hon glädje över företagets närvaro. Carlos översätter:

“Ja, hon jobbade för Chikweti.. I slutet av hennes kontrakt lyckades hon till och med fixa ihop ett plåthus. Därför önskar hon från djupet av sitt hjärta att de kommer fler liknande företag.. Kanske kan Chikweti förnya sitt kontrakt? Det var ju där dom hon lyckades tjäna ihop lite pengar”³⁴

Hövdingens fel: Många av informanterna ansåg att det var byns hövding som bar det främsta ansvaret till att konflikten mellan folket och företaget överhuvudtaget skedde. “Han/hövdingen ville äta själ” var en mening som uttrycktes av en majoritet av informanterna när de talade om hövdingens beteende. Meningen ska helt enkelt insinuera den upplevda känslan om att hövdingen hade för avsikt att varken dela information om företagets planer, eller de påstådda pengar som befolkningen menar att han fick av

³² Mudava assim, alguns tem casa de aluanaria? ha outros que tem bicicleta que nao tinham, sim tem cama ai, boas coisas, condicoes nas casas, isso é o bem da comunidade

³³ “O governo nao tem coisas pra fazer , eles baixam vire ai, se aceitar a populacao, o governo nao tem nada a fazer.. ele so aceita vao la ai na populacao, ha consulta comunitaria, ha comite ai, se voz responder ai, vao, depois nos quando respondemos vamos no governo asinar pronto, assinamos e as coisas estao andar assim”

³⁴ “Ya, ela trabalho no Chikweti... no fim do contracto até consigui ter uma casa de chapa, esta ai, e assim no coracao ta ??? que pelopenos podia aparece mas.. renovar o contracto do Chikweti. por que é la onde estava a ganhar”?

representanter från Chikweti. Man såg det som att om hövdingen enbart hade delat information med hela byn och faktiskt sett till att en gemensam konsultation hade skett, och inte därmed inte gick bakom ryggen på folk, hade det inte varit några problem.

Carlos översätter Madelena Mavilas tankar om vad hon ansåg när hon hörde att företag skulle "investera" i deras by:

"Hon säger att hon inte tyckte om det.. Hon tyckte inte om det, eftersom många, precis som hon fick inte veta nåt... De försökte få tag på mer information om vad företagets närvaro i byn egentligen skulle innebära men hövdingen...han fortsatte att "hålla ögonen stängda" och sa ingenting, när han egentligen borde ha samlat människor till en gemensam konsultation.. så att vi också fick reda på vad som egentligen hände.. men hövdingen ville inte.. det var enbart han som visste vilket område som Chikweti hade valt ut"³⁵

Alicinda lägger inte heller något ansvar på företaget och klandrar situationen på just hövdingens beteende:

"Det är bara hövdingen som kan se till att den gemensamma konsultationen sker och bör ta kontakt med resten av byns befolkning, eftersom när dessa företag kommer hit, är det till hövdingen som de först går direkt till"³⁶

Hon fortsätter:

"hövdingen gjorde säkert allt detta eftersom han tänkte väl att "jaa, alla dessa förmåner som jag får tänker jag behålla själv och äta själv, och inte alls dela det med befolkningen".³⁷

Rosalina:

"Nej, det skedde ingen gemensam konsultation när Chikweti kom, den enda företaget pratade med var hövdingen.. och jag har faktiskt ingen aning om vad för slags "gåva" som företaget gav till hövdingen när de kom för att prata med honom... men i alla fall, hövdingen

³⁵ "Para ela disse que nao, estava a gosta.. Disse que para ela nao gostava por causa já estavam tapados.. tentaram abrir a visao, o regalo por que eles fechavam os olhos.. Por que o reglao podia fazer consulta comunitaria.. pra tambem a comunidade abrir a visao mas o regalo nao, isso nao tinha feito.. so ele sozinho é que entregava a area"

³⁶ "Disse que é o regalo que pode convocar a comunidade.. Porque esses investidores quando vem logo diretamente no regalo, o regalo é podia falar para a comunidade".

³⁷ "Disse que tudo isso no coracao do regalo estava na aquilo a dizer que epa aquela coisa vai me dar a min é so pra comer eu sozinho, pra a populacao nao"

verkade inte intresserad över att tillkalla ett möte för en gemensam konsultation med sitt folk här..det enda han gjorde var att han tog med personen från företaget till den mark som de skulle få använda.. “Här ska du få jobba”.. och då började folket klaga”³⁸

Rosalina lägger senare till “Den här hövdingen alltså.. han gjorde så för att han ville äta själv”.³⁹

Teresa instämmer med ovanstående informanter och säger:

“Det är hövdingens fel.. för att när dessa investerare kom hit tog det någonting med sig, som hövdingen då fick och fick för sig att inte dela med resten av befolkningen.. det var ju bara för att han skulle äta allt själv..det var ju därför han såg till att inte ha en gemensam konsultation”⁴⁰

Alisa Cango framför att problemet var inte att Chikweti inte gjorde det dom som att dom skulle göra, utan att pengarna hamnade i fel händer och på grund av det fick aldrig byn se allt det där som företaget lovade:

“När Chikweti anlände, talade de om en massa bra saker som de skulle göra här i byn och folk gillade ju det dom hörde. Chikweti skulle alltså ge pengar till hövdingen som i sin tur skulle användas till att fixa saker som behövdes här i byn. Men det som istället hände var att.., asså, så här är det, vi skulle ljuga om vi sa att Chikweti inte stödde oss alls, det gjorde dom visst, men detta var någonting som stannade hos hövdingen”⁴¹

Att förtjäna det mest grundläggande: När det pratades om vad som behövdes och vad man var utan, handlade det oftast om det mest grundläggande, någonting som gjordes i direkt samband med att inte har ett jobb. Alltså, fattigdomen berodde på dom själva, genom att de antingen inte har ett jobb, eller lyckades behålla ett. Alisa Cango poängterar detta:

³⁸ ”Nao quando via esta Chikweti que estava aqui nao precisava de consulta comunitarira, so chamava o regulo, eles falavaom com o regulo , nao sei davam o que, pronto o regulo nem queria fazer consulta comunitaria com as pessoas deles sou levava aqule individe e mostrar o lugar.. voce vai trabalhar aqui.. E as pessoas reclamavam cada vez mas”

³⁹ ”Aaah, queria comer sozinho.. esse regalo”..

⁴⁰ ”Disse que a falta é do regulo, porque o regulo, esses envidadores quando viam, traziam alguma coisa, quando regulo aquilo ali era dado logo na hora ele nao queria que mostrase a comunidade, era pra comer sozinho ele, é por isso que nao tinha feito consulta comunitaria”.

⁴¹ ”A Chikweti quando chegaram, estavam a falar boas coisas que as pessoas estavam a gostar. Que podia dar dinero pra o regalo comprar coisas pra sociedade civil.. mas o que acontecer.. Vamos mentir si dizemos que a Chikweti nao estava apoiar a comunidade.. Estava apoiar mesmo, mais apoio foi com o regalo”

“Nej, till slut började folk tycka illa om Chikweti eftersom de började använda markområden som egentligen skulle användas till vår egen privata odling.. det var detta det handlade om och inte alls om att vi inte tyckte om att jobba, för det gör vi”⁴²

Alisa fortsätter och beskriver det som att det var befolkningens fel att Chikweti valde att avsluta sina verksamheter i byn, och att de därför har sig själva att skylla på:

“Jag tror att företaget stack för att det inte fanns någon förståelse mellan företaget och folket..asså Chikweti kom ju för att stödja befolkningen här i byn.. som var utan jobb..men de som jobbade för företaget misslyckades med att ta hand om trädplanteringarna. Av denna anledning tror vi att företaget antingen lämnade oss på grund av missförståelse eller för att vi inte klarade av att ta hand om plantorna. För om Chikweti märkte att plantorna inte togs väl hand om, borde inte företaget kasta bort deras pengar hur som helst”⁴³

Jorge ger också uppfattningen om att de är genom att kämpa som de ska förtjäna ett arbete och därmed tillgång till en bättre situation, de ska helt enkelt bevisa sig fram att de förtjänar en bättre livsstil. Så här lät det när han pratade om egenstartade projektet som startades av en grupp i byn, “Projeto - Boa vida” (Projekt Ett bättre liv):

“ Det jag skulle vilja ha är någon slags projekt.. till oss som jobbar i “Projeto Boa vida”.. Vi har ingenting här... vi kämpar i detta projekt så kanske regeringen någon gång kommer att se att vi lider... och då kanske vi kommer att få ett riktigt jobb att jobba med.. Jag tror att regeringen kommer att tänka “ Dessa här kämpar verkligen för att få ett jobb”.. och det är just detta vi gör.. försöka få ett jobb så att vi åtminstone har någonting.. som tvåll till exempel...och för att saker och ting i vårt samhälle ska bli bättre..”⁴⁴

⁴² “Sim, e as pessoas nao estavam a gostar porque é um lugor ocupado da comunidade... A ideia era isto mesmo.. nao é que nao gostavamos de emprego nao, mas mesmo aqui.”

⁴³ ”Mas supenhamos é por que nao havia entendimento entre a populacao e empreza. O objectivo principal da empreza quando poi uma coisa numa localidade , tem ojectivo principal.. por exemplo a Chikweti. O chikweti venho pra dar

o beneficio a populacao.. que nao teve emprego.. entao aqueles levem alguma coisa la. por que o que levam a empreza..... entao quando platam uma arvore e aquela arvore, a empreza doa aqueles que trabalham ali...

e aqueles que trabalham nao conseguem cuidar aqueles plantas..

a empreza tinha uma manifestacao qualquer.. com esses rassoos nos verificamos que a empreza si nos deixar é de nao haver entendimento ou de nao conseguir cuidar as plantas.. porque verifica-se que estar a se queimar de qualquer maneira e empreza nao deveria sou de gastar o dinheiro para nada”..

⁴⁴ ”O que eu gostaria de dizer é isso de pedir um projecto.. pra nos que estamos a trabalhar.Nos estamos a falar com oas pessoas que estaon a trabalhar que nos aqui nao temos nada , nao vamos enganar que temos alguma coisa quando nao temos. Nos aqui nao temos nada, so ficarmos a trabalhar si

Känslan om maktlöshet: Med maktlöshet menas här helt enkelt att vissa på olika sätt beskrev de som att de inte kan, inte vågar eller att de kanske inte alltid vet att det finns en möjlighet att själva bestämma över sina liv. Att man får helt enkelt gilla läget, eftersom de ser det som att de inte har många andra alternativ. När Alisa Cango pratar om hans tankar kring företaget när han fick höra talas om dom säger han:

“Ja..företaget kom och pratade med folket här och eftersom det här är en plats där det inte finns några jobb alls då måste befolkningen helt enkelt gilla att det kommer ett företag hit”⁴⁵

Alisa belyser en annan form av maktlöshet eller att de olika maktpositioner som finns mellan hövdingen och regeringen kan påverka hövdingens beteende:

“När en representant från ett företag tar sig hit till byn och letar upp hövdingen, vet hövdingen att de redan har kommit i kontakt med regeringen, eftersom de måste först få tillåtelse av regeringen för att överhuvudtaget ta sig hit. När de kommer hit är det bara för att identifiera marken de har tänkt att använda och pratar sedan med hövdingen om det. Eftersom hövdingen som sagt vet att företaget inte får komma hit utan tillåtelse från regeringen, vågar hövdingen inte säga emot eftersom han vet att detta redan har passerat regeringens händer och godkänts”⁴⁶

Ett annat tecken på maktlöshet märktes när förbättringar för samhällets utveckling uttalades som någon form av önskemål och inte som självklarheter, genom att man bokstavligen “frågade” eller “bad” efter förbättringar. När Maria Amido pratar om förvaltningskommittén för naturresurser i hennes by, som även hon är en del av säger hon:

“När Chikweti kom gjordes det ingen gemensam konsultation men skulle de ha kommit idag tror jag att det hade gjorts en gemensam konsultation eftersom vi numer har en förvaltningskommitté. Det är bara det att denna kommitté inte har tillräcklig med kunskap och

o governo ve que essas aqui que estao a sofrer vanos dar alguma coisa pra continuar a trabalhar. O que eu gostaria de dizer é isso de pedir um projecto.. pra nos que estamos a trabalhar.. NOs estamos a falar com o as pessoas que estaon a trabalhar que nos aqui nao temos nada , nao vamos enganar que temos alguma coisa quando nao temos. Nos aqui nao temos nada, so ficarmos a trabalhar si o governo ve que essas aqui que estao a sofrer va nos dar alguma coisa pra continuar a trabalhar”.

⁴⁵ ”sim, e depois falaram tambem com a comunidade aqui, e a comunidade como nao tinha emprego, a comunidade tinha que gostar ter emprego aqui”.

⁴⁶ ”Chega aqui e sou identifica que "queremos area tal" e percura o regalo. Aquele regalo por saber de que ela nao pode chegar so aqui, sem autorizacao do governo, o regalo customo te medo de proibir porque já passo nas maos do governo”

utbildning om hur man bäst tar hand om våran naturresurs. Därför frågar jag om inte åtminstone dom som sitter i kommittén kan få någon form av utbildning så att kontrollen för naturresurserna förbättras. det är inte regeringen jag vänder mig till, de har redan gjort tillräckligt, utan jag vänder mig till olika NGO:s”⁴⁷

Analys i fas 2 - Axiell Kodning

Denna fas syftar till att hitta länk mellan kategorierna som redan har tagits fram, för att finna nyckelkomponenterna, alltså kärnkategorierna. Den är den axiella kodningen som slutligen leder till den selektiva kodningen.

Från den öppna fasen hittades alltså dessa fyra kategorier: Tillfredsställelse, Hövdingens fel, att förtjäna det mest grundläggande och känslan av maktlöshet. Här har den sistnämnda kategorin “Känslan av maktlöshet” framtagits som kärnkategori, eftersom det framstod som en kategori som även genomsyrar resterande kategorierna. Alltså det som för samman dessa fyra kategorier är just maktlösheten.

Vilka länkar går det då att ta fram som visar att bristen på makt är ett återkommande tema i alla dessa fyra kategorier? Förhållanden mellan dessa fyra kategorier bevitnar en verklighet där kontrollen över deras situation inte alltid sitter hos de som blir direkt drabbade av fenomenet. Det informanterna påstår om hövdingens roll i förhandlingen med företaget, visar att i praktiken finns det en oproportionerlig maktfördelning mellan befolkningen och hövdingen, som mycket väl kan ha funnits där redan innan företaget valde att “investera” i området. I kategorin “Tillfredsställelse” kan nöjdheten över just det minsta tolkas som att de befinner sig i en situation (och alltid har gjort det) med en låg standard, där den minsta förbättringen gör att människorna blir helt enkelt tvungna att känna nöjdhet. Maktlöshet i denna situation handlar således om att

⁴⁷ Chikweti no passado nao vinham fazer consulta comunitaria e hoje penso que a Chikweti quando vem vai fazer consulta comunitaria, so que o comite de gestao nao tem nem trouca de experiencia.. nem.. formacao e esta pedir.. pelo menos que a queles que sao membros do comite de gestao tenha uma capacitacao para que o melhor controlo do recursos naturais... Dissem que nao estao a pedir no governo, isso no governo já enicio a muito tempo, mas na queles organizacoes nao goremantais.

befinna sig i en situation som tvingar människorna att “gilla läget”, eftersom man sällan har annat att jämföra med. Att vara nöjd i deras situation kan alltså säga oss lika mycket om den påstådda förbättrade situationen (cykel, plåthus, tvål osv) som om situationen de befinner sig i.

I kategorin “Att förtjäna det mest grundläggande” där informanterna beskriver det som att de antingen inte har jobbat tillräckligt bra eller måste jobba ännu hårdare för att därmed förtjäna olika förmåner för ett bättre liv, kan det istället tolkas som att de anser att de faktiskt har en viss makt över sin livssituation genom att de kan göra någonting åt det. Men den “makten”, alltså påverkan de påstår sig kunna ha för konflikten eller för deras egna situation har i grunden ingenting att göra med de viktiga beslut som tas kring deras samhälle. Och det man kämpar för eller försöker bevisa sig förtjänt av är sammankopplade med alla de saker som under analysens gång har kategoriserats under “Tillfredsställd”, som ju tolkades som en maktlöshet genom att tvingas att tillfredsställa på grund av brist på alternativ. Är det makt, alltså möjlighet att påverka, när man behöver kämpa och jobba för få tillgång till det mest basala?

Analys i fas 3 - Selektiv kodning

Denna fas, som är den sista fasen ägnas åt att diskutera kärnkategorin, alltså “maktlöshet” som under analysens process har framträtt som den mest centrala kategorin för att förstå lokalbefolkningens kontext och dess relation och attityder till vinstdrivande företag som har för avsikt att nyttja deras mark. Denna slutgiltiga diskussion görs nu i samband med befintliga teorier och relevant litteratur som kan förklara just denna “maktlöshet”.

Det som står klart är att den utvecklingsmodell som predikades av Chikweti Forests of Niassa för befolkningen i Lichinga, står inte i samklang med människors behov, faktum är att det vi istället ser är en utvecklingsmodell som finns på bekostnad av människors behov. Det är en kluven situation där fattigdomen skapar en desperation hos människor som oundvikligt accepterar de mest basala, och ibland inte ens det, som någonting tillräckligt. Möjligtvis kan denna acceptans förklaras av de “adaptiva preferenser” Martha C Nussbaum skriver om i Främja Förmågor. Adaptiva preferenser

kan enkelt förklaras som en anpassning till sin levnadssituation⁴⁸. Givetvis behöver inte detta vara någonting dåligt i sig, men en anpassning till en situation säger väldigt lite om huruvida den faktiska situationen är bra eller inte. Men dessa adaptiva preferenser kan i detta fall förklara den relativa tillfredsställelse som uttrycktes under intervjuerna som ett resultat av just maktlösheten. Att anpassa sig och vara tillfredsställd ses här som en form av just maktlöshet. Denna maktlöshet kan handla om inte ha makt över sin egen mark eller inte tillräckligt med kunskap för att kunna styra sitt eget liv. Många av de intervjuade var analfabeter eller hade låg läs- och skrivkunnighet, samtidigt som man levde i samhällen med dåliga transportmöjligheter, vilket innebar att man var på många sätt geografiskt fast i en situation utan möjlighet att förändra. Maktlösheten bringar alltså fram en oacceptabel acceptans för att människorna aldrig har haft eller ser ett alternativ, åtminstone inte inom räckhåll. Fattigdomen är så närvarande att det som annars kan räknas som normaliteter, som mat, tvål, ett anständigt hus, en cykel, som några av de nämnde som antingen önskemål eller faktiska förbättringar, sänker tröskeln för vad som ska räknas som "utveckling" eller kanske rättvisa.

Det finns ett annat begrepp som kan vara väsentlig i denna diskussion kring den maktlösheten som kom i uttryck och som kan komplettera förståelsen av adaptiva preferenser och det är "willing compliance"⁴⁹. Strävan här är inte att påstå att begreppen betyder samma sak, utan båda begreppen används i ett försök att presentera en mer komplett förståelse över maktlösheten och hur den kan fungera. Översatt till svenska handlar "willing compliance" ungefär om ett sätt att se på saker som är bestämd och skapas av de som besitter olika former av makt. Alltså hur de underordnades liv ser ut, vad de eftersträvar och inte eftersträvar är ett resultat av den rådande "willing compliance" som precis som adaptiva preferenser handlar mycket om ett accepterande för hur saker och ting är, oavsett hur det ser ut. Med tanke på den fattigdom som existerar i Niassas utkanter, var det som analysen visade förvånansvärt få krav till regeringen om förbättrade livsvillkor utan snarare var man ganska nöjd med det som hade åstadkommit.

Om "willing compliance" ska motverka motstånd från de underordnade, är de intervjuades tillfredsställelsen för regeringens arbete trots uppenbara brist på basala

⁴⁸ C. Nussbaum, Martha. Främja Förmågor: en modell för mänsklig utveckling. Stockholm: Karneval förlag, 2013, sid. 62.

⁴⁹ Norfolk, Simon & Hanlon, Jason, 2012, sid. 24.

mänskliga behov, ett tecken för just “willing compliance”. Människors attityder till deras livssituation kan därför inte enbart ses som en frivillig anpassning för överlevnad, men också som en påtvingad anpassning som är skapad för att inte utmana alltför mycket. Att människor inte kräver mer av sin stat behöver därför inte vara en indikation på det arbetet som regeringen har gjort, utan också på vad de faktiskt inte har gjort, och därmed upphör befolkningen att ha förväntningar på staten.

Steven Lukes, som Åkesson och Nilsson använder sig av när de diskuterar makt, menar att det även finns makt som utövas som inte alltid är märkbar och det är just denna form av makt som är den mest effektiva⁵⁰. Förutom att makten som utövas inte alltid är märkbar, menar han också att de som utsätts för denna maktutövning inte heller alltid förstår att de blir utsatta för en maktutövning. Inte heller är det säkert att de som utövar makt är medvetna om sin maktposition och dess konsekvenser för både sig själva och andra som utsätts för makten.⁵¹

För representanter från företag eller staten som kommer till samhällen som Itepela och Xitanda, är maktutövningen från staten och företagen nästintill oundvikligt. Redan från start står inte företagets position och lokalsamhällets position i samklang, vilket gör att lokalsamhället oftast inte har en chans att tänka över beslutet. Önskemålen som fanns hos de flesta om att vilja ha tillbaka Chikweti, säger ingenting om företaget utan snarare om vilken desperat situation de befinner sig i. Precis som Åkesson, G, Nilsson skriver befinner sig många av dessa människor i en situation där de oftast är låsta att tänka kortsiktigt.⁵² De vill förbättra sin levnadssituation, med all rätt, men frågan är om storskaliga investeringar är det bästa sättet att göra det genom. Men för lokalsamhället som befinner sig i en desperat situation oftast utan makt och kontroll över det som påverkar deras liv, ligger prioriteten att få det ekonomiskt bättre oavsett vad det innebär och hur det sker. Det som faktiskt är grunden för en hållbar utveckling och minskning av fattigdom, som t.ex. ett bra klimat och tillgång till mark åsidosätts av lokalsamhället på grund av just fattigdomen.

Kan storskaliga markkontrakt vara nyckeln till utveckling? Det finns mycket att säga i denna fråga, men det som kan konstateras är att den obalans i makt som finns mellan lokalsamhället och de som driver på dessa investeringar kan redan ses från början

⁵⁰ Ibid, sid. 24.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid, sid. 89.

som ett dåligt tecken för hur ”investeringen” ska sluta. Vad de olika aktörerna än påstår eller menar att de har för avsikt spelar kontextens historia och samtidigt, alltså lokalsamhällets position som fattiga en avgörande roll som kan utnyttjas. Därmed är det svårt att skapa en utveckling som verkligen är baserad på människors behov. Men om utgångspunkten från början har varit en tro på att ett storskaligt investering av ett stort företag är ett utvecklingsprojekt, kanske vi bör tänka om. Storskaliga markkontrakt kan inte vara nyckel till utveckling, och särskilt inte i samhällen med en så utbredd fattigdom eftersom i sådana stora investeringar finns det helt enkelt inte plats för människors främsta behov. Storskaliga markkontrakt är storskaliga markkontrakt och ingenting annat. Problemet är således inte kontrakten i sig, men att det paketeras som någon form av utvecklingsprojekt för att öka dess legitimitet. Det informanterna räknar upp som förbättringar från Chikwetis närvaro i deras samhälle eller olika önskemål, vittnar om ett behov från den Mocambiquiska staten att förbättra människors livssituation. Det är förståeligt att människorna vill ha ett jobb för att förändra sin ekonomiska situation, men det är inte förståeligt ur ett rättighetsperspektiv att tillgång till de mest grundläggande ska vara beroende huruvida ett företag investerar i samhället eller inte. Det är en märklig situation där människor väddar sig till företag om jobb för att kunna få sina rättigheter tillgodosedda och inte till sin regering. Men det förklarar också vad befolkningen förväntar sig av staten eller framför vad man inte förväntar sig att staten ska göra.

Chikweti Forests of Niassa kom alltså att investera i en marknad som är baserad på att de har makt och andra inte. Eftersom hela denna verksamhet möjliggörs på grund av denna obalans i makt kan inte storskaliga investeringar ses som ett alternativ för en hållbar utveckling. Man menar att verksamhetens storlek gör att lokalbefolkningen omöjligt kan få ett grepp om investeringens planer.⁵³ Av den anledningen förespråkar man istället för småskaligt jordbruk, eftersom det blir då lättare för alla involverade att vara aktiva i processen.⁵⁴

Om storskaligt jordbruk inte är vägen att gå, är det väsentligt att lyssna på den sidan som istället talar för småskaligt jordbruk. Men det är långt ifrån en lätt uppgift eftersom det är just storskaligt jordbruk som har setts som den enda vägen mot utveckling. Det är alltså denna utvecklingsmodell som har hörts mest, därför handlar storskaliga

⁵³ Ibid, sid. 91-92.

⁵⁴ Ibid, sid. 89 & Hermele, 2012, sid. 49.

investeringar inte bara om huruvida det är bra eller inte, utan diskussionen första fas handlar mer om vad för slags utveckling vi egentligen vill ha och vad vi menar när vi pratar om utveckling, samt upphöra att låtsas om att vinstdrivande företag har folkets rättigheter som främsta målet. Hur kan det överhuvudtaget handla om utveckling och mänskliga rättigheter när varan som står på bordet, alltså själva marken, är det som föder människorna? Dessutom består varken säljarna eller konsumenterna av människorna som använder marken dagligen. I en sådan marknad blir lokalbefolkningen mer av en åskådare för statens och investerarens planer om vad som ska hända med marken som försörjer dem. Om detta skriver Kajsa Johansson om i *The race of land*, att det är i länder som Mocambique där marken är statlig ägd, där land grabbing sker mest.⁵⁵ När marken blev statlig i Mocambique var det just för att förhindra privatisering, men trots lagens utformning som finns för att skydda befolkningen, kan mark hyras upp till 99 år och därmed avslöjar praktiken en annan väg mot så kallad utveckling än vad som menades när man tecknade marklagstiftningen.

Diamantino Nhampossa, en av skribenterna till *"The race of Land"* och *We Effects* koordinatör i Mocambique förklarade anledningen till att många av informanterna påstår vilja ha Chikweti tillbaka som en form av kommunikationsstrategi beroende på vilka de talar med och överlevnad:

"The community.., they are not like childrens or anything like that, like they dont understand the situation. They also know. and they also have their own strategies of surviving when they talk to people, they think about what to say to people, but they are the ones who are very in the force.. like putting fire in the plantations.. so.. but they wont tell you why the put fire in the plantations..you see? But they would tell you "aa we need the foreigners to come".. The farmer in Lichinga is going to tell you "No I need that investor, we need them here to come and bla lba" but then when you go, you'll here that they put fire on the plantation.. So they have their own strategies of commucation with people.. So in my understanding they are saying "Yes, the investors but it should responsible investors. we should plant where we want to plan"

Det är visserligen ett problem att företaget planterar i områden som tillhör andra, men att ett företag kan hyra mark upp till 99 år för kommersiellt bruk, mark som är så stark kopplat till bland annat matförsörjning, inte bara till de som direkt nyttjar den men

⁵⁵ Johansson, Nhampossa, 2012, sid. 28.

självkärlt för alla konsumenter, kvarstår ett stort problem. Nämligen att ”investeringens” utformning och storlek kan bara resultera i kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna. Storskaliga investeringar inom jordbruk som har vinstintresse går därför inte samman med skydd av de mänskliga rättigheterna, utan kan istället skada dem.

Referenser

C. Nussbaum, Martha. Främja Förmågor: en modell för mänsklig utveckling. Karneval förlag, Stockholm, 2013

Cotula, Lorenzo. The great African Land grab?: Agricultural investments and the Global food system. Zed Books, London, 2013

Denscombe, Martyn. Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. 2 upplagan. Studentlitteratur, Lund, 2009

FIAN International for the Hands off the Land Alliance. The Human Rights Impacts of tree plantations in Niassa Province, Mozambique, 2012.

Gregow, Karin, Hermele, Kenneth, Johansson, Kajsa, Nhampossa, Diamantino och Wholper Marja. (Afrikagrupperna, Forum Syd, We Effect.). The race for Land. Forum Syd förlag, Stockholm, 2012

Norfolk, Simon & Hanlon, Jason. Confrontation between peasant producers and investors in northern Zambézia, Mozambique, in the context of profit pressures on European investors, Washington, 2012

Åkesson, Gunilla & Nilsson, Anders. National Governance and Local Chieftancy: A Multi-level Power Assessment of Mozambique from Niassa's perspective. Växjö universitet, Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap, Institutionen för samhällsvetenskap. Sida, 2006